№ 32 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 18 1889 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 18 № 32

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՆԵՐԿԱՅ **1889** ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն գիրքով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բնութիւնը և մարդը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Միջին-Ասիական երկիրների ապագան. Նամակ Իգդիրից. Նամակ Կարսից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հանրապետական կառավարութիւնը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թաւրիզի դպրոցական կեանքից մի քանի տեղեկութիւններ.

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՐԴԸ

Մարդկային քաղաքակրթութեան յատկանիշներից մէկն այն է, որ մարդը, քանի քաղաքակրթվում է, այնքան էլ յաղթող է հանդիսանում բնութեան վրա, օգտվում է նրանից, ծառայեցնում է իր օգտին բնութեան օգտաւէտ ոյժերը և զսպում է նրա վնասակար զօրութիւնը։

Որքան մարդկային հասարակութիւնը ստոր է իր զարգացմամբ, որքան նա քաղաքակրթութեան ստոր աստիճանի վրա է կանգնած,—այնքան նա աւելի կախված է լինում բնութիւնից, բնական պատահարներից և անզօր է լինում խոնարհեցնել իր կամքին բնութեան ոյժերը, բայց, ընդհակառակն, ինքն է խոնարհվում ամեն տեսակ բնական պատահարներին։

Մարդկային հասարակութեան քաղաքակրթութեան գլխաւոր գործիչը՝ մարդկային անհատների ընկերակցութիւնն է, որով ջոկ ջոկ, բնականապէս թոյլ անհատները իրար մէջ միանալով, ահագին, անյաղթելի ոյժ են կազմում։

Ամենալաւ ապացոյց, որ մենք քաղաքակրթութեան ստոր զարգացման վրա ենք կանգնած, այն է որ մենք մի գլուխ և ապարդիւն կերպով գանգատվում ենք բնութեան ձեռքով մեզ անդադար հասցրած վնասների և չարիքների մասին, առանց շնորհ ունենալու բնութեան դէմ մաքառելու, առանց ընդունակութիւն ունենալու՝ բնական ոյժերը զսպելու և նրանց մեր օգտին ծառայեցնելու....

Տարուց տարի կարդում ենք հետեւեալ գանգատները. Կարսում, Երեւանում կամ Ագուլիսում սարսափելի հեղեղ է եղել, որը այս կամ այն սովորական պատճառներից է առաջացել.... Սարերից եկած ջրերը հեղեղում են քաղաքը, իսկ մարդկային ոյժը մեզ մօտ անզօր է տեխնիկական գիտութեան վրա հիմնված արհեստական միջոցներով հոսող ջրերին ուրիշ ընթացք տալ, անզօր է կանօնաւորել բնութեան կատաղի տարրերը....

Ապա կարդում ենք որ այս կամ այն գիւղի գրեթէ ամբողջ մանուկ սերունդը զոհ է գնում այս կամ այն տարափոխիկ հիւանդութեան.... Դարձեալ նոյն երեւոյթ. դեռ ևս քաղաքակրթութեան զարգացման այն տեսակ ստոր աստիճանի վրա ենք գտնվում, որ չը գիտենք մաքառել մեր մանուկ սերունդը ոչնչացնող, մեր հասարակական կենդանի ոյժերը սպառող բնութեան չարիքների դէմ։ Ոչ բժշկական օգնութիւն ենք ձեռք բերում, ոչ էլ կարողանում ենք մաքրութեան միջոցով ստեղծել մարդկային հասարակութեան համար աւելի նպաստաւոր հանգամանքներ, կործանիչ ցաւերի դէմ աջողութեամբ մաքառելու, կամ այդ ցաւերը մեր շրջանից եթէ ոչ արմատահան անելու, գոնէ նրանց ազդեցութիւնը հնարաւոր մ ի ն ի մ ո ւ մ ի ն հասցնելու համար...

Եւ ամեն բան մեզանում այսպէս է։ Կովկասեան մայրաքաղաքում, Թիֆլիսում, կեանքը անտանելի է դարձել մթնոլորտի չորութեան, օդի անմաքրութեան պատճառով,—և մենք անընդունակ ենք գտնվում քաղաքի չորս կողմ անտառներ զարգացնել, իսկ քաղաքի կենտրօնում ծառաստաններ անկել և քաղաքը մաքրել կանօնաւոր կանալիզացիայով։

Քաղաքակրթութեան բարձր աստիճանի վրա կանգնած հասարակութիւնը ապարդիւն կերպով չէ գանգատվում, չէ բողոքում, այլ գիտէ գործել, ընդդիմադրել բնութեան վնասակար ոյժերին, կամ ծառայեցնել իր օգտին բնական ոյժերը, օգտվելով մարդկութեան ձեռքով ստեղծված դարեւոր ուսման, գիտութեան դրական արգասիքներից, և մարդկային հասարակութեան ը ն կ ե ր ա կ ա ն անյաղթելի ոյժից, բարոյական, նիւթական և դրամական ոյժերի միահամուռ գործակցութիւնից։

Իսկ քաղաքակրթութեան ստոր աստիճանի վրա գտնվող հասարակութիւնը գիտէ միայն ապարդիւն կերպով բողոքել, առանց ընդունակ լինելու բնական ոյժերը իր կամքին ծառայեցնելու, կամ բնական վնասակար տարրերի գոյութեանը գործնականապէս ընդդիմադրելու, որովհետև նրան պակաս են երկու զօրեղ և անհրաժեշտ գործիչներ, ֆակտօրներ, այն է՝ գ ի տ ո ւ թ ի ւ ն և ը ն կ ե ր ա կ ա ն ոգի։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԻՆ-ԱՍԻԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԻ ԱՊԱԳԱՆ

Պետերբուրգի աշխարհագրական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի մարտի 8-ի նիստում, Անդրկասպեան երկաթուղու կառուցանող և կառավարիչ գեներալ Աննենկով մի զեկուցում արեց այն մասին, թէ արդեօք Միջին-Ասիան պիտանի է մարդաբնակ դարձնելու համար, թէ ոչ։ Իր զեկուցման սկզբում այն միտքը յայտնելով, որ ռուսաց ժողովուրդը այս կամ այն երկիրը մարդաբնակ դարձնելու գործում միշտ ցոյց է տուել մեծ ընդունակութիւն, գեներալ Աննենկով ասեց. «Ղրիմի պատերազմից յետոյ Ռուսաստանը սկսեց ոտք դնել Միջին-Ասիայում, և այդ գործը աւարտվեց Սկօբօլեվի հերոսական արշաւանքով։ Բայց մինչև այժմ էլ շատ տարածված է այն կարծիքը, թէ Միջին-Ասիայում Ռուսաստանի ձեռք բերած նահանգները անպէտք են գաղթականութիւնների համար, և թէ նրանք միմիայն մի ծանրութիւն են կազմում պետութեան համար։ Մենք կարծում ենք, որ ժամանակ է այժմ վճռականապէս հետեւեալ հարցը դնելու. «ճշմարիտ է, որ Միջին-Ասիան միմիայն մի բեռ է Ռուսաստանի համար, և ճշմարիտ է, որ այդ լայնատարած երկրի մարդաբնակ դարձնելը ոչ մի արդիւնք չի տայ»։

Ինքն գեներալ Աննենկով կատարելապէս հակառակ է այդ տարածված մտքին, և իր զեկուցման մէջ աշխատեց ցոյց տալ, որ Միջին-Ասիան շատ պիտանի է մարդաբնակ դարձնելու համար, և որ նա մի բեռ չէ կազմում ռուսաց պետութեան համար։ Իր միտքը արդարացնելու համար զեկուցանողը, օգուտ քաղելով Միջին-Ասիայի մասին եղած ուսումնասիրութիւններից և իր սեփական տեղեկութիւններից, քննեց հարցը աշխարհագրական և կլիմայական տեսակէտից։ Այն փաստերը, որոնց վրա հիմնվում է գեներալ Աննենկով, մենք առաջ չենք բերում, որովհետև դրանք շատ անգամ կրկնված են և անյայտ մտքեր չեն։ Այդքանը աւելորդ չենք համարում առաջ բերել, որ նպատակին հասնելու համար զեկուցանողը, ինչպէս և պէտք էր սպասել, իր զեկուցման մէջ առաջարկեց՝ կազմակերպել Միջին-Ասիայում ձեռք

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընթերցողը ինչպէս կարող է տեսնել, Լիլավայի դպրոցների սկսած մրցութիւնը բողոքական միսիօնարների դպրոցների հետ ունեցաւ մեծ աջողութիւն։ Եւ իրաւ, այդ ժամանակ միսիօնարները իրանց դասարանների տօրիչելեան դատարկութիւնը ծածկելու համար մեծ նեղութեան մէջ էին. 80 աշակերտից ընդամենը մնացել էր 10 հոգի։ Սրանք այդ ողորմելի թիւը մեծացնելու համար սկսեցին դիմել Ատրպատականի գիւղերին և առժամանակ շատ բաւական մնացին, որ գոնէ այդ գիւղացիներով իրանց աշակերտների թիւը աջողվեց դարձնել 18։

Սակայն չէր կարելի ասել, որ այդ անսպասելի մնանկութեան մէջ նրանք կորցրել էին միսիթարիչ յոյսը։ Այդ յոյսը, դժբաղդաբար, առանց հիմքի չէր, քանի որ հետեանք էր հային յատուկ բնաւորութեան և գործերի։ Նրանք առանց ծածկելու ասում էին, որ հայերի մէջ մի գործ տեւողական չէ կարող լինել, աւելի ևս Թաւրիզում։ Մինչև իսկ միսիօնարուհիներից մէկը Լիլավայի մի ընտանիքում շատ ճիշդ կերպով նկատել էր, թէ «Ձեր միսիօնարները (ուսուցիչները) մոռանում են, որ մենք Պօրտի ընկերութիւն ունենք (որ, փակագծում ասենք, յիմարանում տարեկան 200,000 րուբլի է ծախսում միայն Ատրպատականի ողորմելի և կոպէկանոց իր 14 դպրոցի վրա), իսկ իրանք՝ լիլավացիներին անհաշտ թշնամի Ներսի Թաղի կատաղի ա զ ա ն ե ր ի ը ն կ ե ր ո ւ թ ի ւ ն ը։ Միսիօնարները հաւատացած էին, որ այդ մրցութիւնը շատ շատ մէկ կամ երկու տարի կարող է տեւել, որ վերջ ի վերջոյ ապագան իրանցն է։ Եւ չը սխալվեցան։

Պարզ է, որ պատահական նուիրատուութիւններով դպրոցը վստահ առաջադիմել կամ նոյն դիրքի մէջ շարունակել չէր կարող, հէնց այդ պատճառով էլ այդ հարցը, որ բաւական զբաղեցրել է մտածող լիլավացիներին, այժմ աւելի ևս զբաղեցնում էր թէ նրանց և թէ դպրոցների վարչութեան։ Սրանց համար ցաւ էր տեսնել, որ միսիօնարներից այսօրվայ կորզածը՝ վաղը, մրցութեան առաջ անպաշտպան մնալով, կրկին միսիօնարներին պիտի վերադառնայ։

Լիլավայի այդ դպրոցները, կանօնաւորութեան մէջ պահպանելու համար, առնուազն 1,200 րուբլու պէտք ունեն միշտ։

Բայց ծրտեղից պէտք էր գտնել այդ պակասորդ 600 րուբլին, քանի որ Լիլավայի դպրոցը ունէր տարեկան 200 թում. (600 ր.) մի անհաստատ եկամուտ։ Կարելի էր յուսալ, որ ուսուց. խումբը մի երկու ներկայացումներով առնուազն 100 թուման կարող էր գոյացնել, մնում էր պակաս 100 թուման, այդ էլ յանձն առաւ Լիլավայի հասարակութիւնը։

Ահա թէ ինչպէս.

Լիլավայի դպրոցները ունեն մի յայտնի գումար, որը քանի տարուց ի վեր հարուստ Ներսի Թաղի ուժեղ ազաները իւրաքանչիւր տարի յատկացրել են իրանց դպրոցներին։ Այդ գումարն է Պարսից կառավարութիւնից հայ մանուկների կրթութեան համար ամեն տարի տրվող նպաստը։ Պարսից շահը, Գէորգ արքեպիսկոպոս Վեհապետեանի օրով՝ առաջնորդի խնդրքի համաձայն Թաւրիզաբնակ հայերի կրթութեան գործին նպաստելու համար նուիրել է 200 թուման արծաթ։ Այդ նպաստը մինչև այսօր տարուց տարի շարունակաբար ստացվում և գործ է դնվում մ ի մ ի ա յ ն Ն ե ր ս ի Ա ր ա մ ե ա ն դ պ ր ո ց ի վ ր ա, չը նայելով, որ Շահի ֆիրմանով այդ նուիրվում է Թաւրիզում բնակվող իր սիրելի հայ ազգի զաւակներին, առանց խտրութիւն դնելով Ներսի և Դրսի Թաղերում ապրող հայերի մէջ։

Դեռ թողնելով, որ այդ դպրոցը 420 րուբլի էլ այդ նպատակով ստանում է ռուսաց կառավարութիւնից (դպրոցում աւանդվում է ռուսաց լեզու) բայց և այնպէս Ներսի Թաղի պաշտպան ազաները այդ բոլորը սեփականում են Արամեան դպրոցին, չը նայելով որ նրա պէս հինգը պահելու կարողութիւն և միջոցներ ունի Լիլավային գրկող Ներսի Թաղի սրտացաւ իւրաքանչիւր մի ազան։

Պակասորդ 100 թումանը ահա թէ որտեղից լիլավացին յանձն էր առնում հասցնել իր դպրոցին, մի գումար, որ քանի տարի է արդարացի գործադրութիւն չէ գտել ուժեղների կողմից, որ շեղվել է նուիրողների կամքից, թողնելով Լիլավայի մանուկներին զուրկ, երեսի վրա և միսիօնարների դռներում։

Թէև Լիլավայի արհեստաւոր դասը քանիցս իր առաջնորդներին պարբերաբար խնդրելու, բողոքելու համարձակութիւն է ունեցել, թէև 50—100 թուման Լիլավային յատկացնելու խոստում եղել է հանգուցեալ Մուշեղեան սրբազանի օրով և նրանից էլ առաջ, բայց և այնպէս միշտ Ներսի Թաղի զօրեղները, կամ, ինչպէս լիլավացիք անուանում են, գ ե ր ա մ ե ծ ա ր ն ե ր ը ամեն անգամ էլ այնքան կ՝ա ր ե կ ի ց են գտնվել, որ կարողացել են քնացնել այս խնդիրը։ Իսկ թէ ոմանց ականջում փսփսալով, ոմանց էլ սպառնալով Լիլավան երկու կուսակցութիւնների են բաժանել իրանց «հուջրում» (դրասենեակ) ծառայող գործակատարների ձեռքով, թէ պատճառ են դարձել կուսակցութիւնների շնորհով դպրոցն էլ բաժան բաժան անելու, մի նշանաւոր թիւ աշակերտների միսիօնարների գիրկը ձգելու՝ այդ մասին ամենևին չեն էլ խղճահարվել։ «Բան չունենք, ասում էին այդ ազաները, ճոթատած գեաղաներին ուսումը ինչ հարկաւոր է, դրանց որ երես տաս՝ աստառ էլ կուզեն...»

Իսկ այս անգամ Լիլավայի հասարակութիւնը յոյս ունէր, որ սրբազան Մխիթարեանցի օրով կը կարողանայ ձեռք բերել իրանից խլած իրաւունքը և ստանալ 1100 ր. նպաստից գոնէ 300 րուբլի։ Ուստի անցեալ տարի ապրիլի 17-ին

ոռոգման գործը, հետևելով այդ բանում պարսիկների և եգիպտացիների գործ դրած միջոցներին, այն է շինել ստորերկրեայ մանր ջրանցքների մի ամբողջ ցանց, որպէս զի կարելի լինի բուսականութիւն զարգացնել աւազոտ և անջուր տեղերում։ Միջին-Ասիան մշակելու գործը, զեկուցանողի կարծիքով, անհրաժեշտ և կարևոր է Ռուսաստանի համար և այն պատճառով, որ այդ երկիրը արդիւնաբերում է այնպիսի մթերքներ, որոնք չը կան Ռուսաստանում, այն է բամբակ, բրինձ, մետաքս, խաղող և այլն։

Վերջացնելով իր զեկուցումը գեներալ Աննէնկով հետևեալ եզրակացութիւնները դուրս բերեց. 1) Հարկաւոր չէ միանգամից դրականապէս վճռել այն հարցը, թէ պէտք է ժողովուրդ գաղթեցնել դէպի Միջին-Ասիա, ըստ որում մեծ քանակութեամբ ժողովուրդ գաղթեցնելը առ այժմ դեռ վաղ է։ 2) Բայց պէտք է հէնց այժմ սկսել նախապատրաստական աշխատանքները՝ երկիրը մարդաբնակ դարձնելու և գաղթականութիւններ հաստատելու համար։ Այդպիսի նախապատրաստական աշխատանքները՝ Աննէնկովի կարծիքով, հետևեալներն են. ոռոգումն, երկրագործութեան յարմար տեղերի որոշումը, օրինակելի ագարակներ շինելը, գործակատարներ և կառավարիչներ (երկրագործական աշխատանքների) պատրաստելու համար դպրոցներ բանալը, երկրագործական լաւ գործիքներ ձեռք բերելը և այլն։

Թէ որքան նպատակայարմար են այդ բոլորը, և թէ որքան նպատակը իրագործելի է, այդ, ի հարկէ, ապագան ցոյց կը տայ,—և մենք այս անգամ այդ մասին խօսելու մտադրութիւն չունենք, և կը վերջացնենք առաջ բերելով գեներալ Աննէնկովի այն խօսքերը, որոնցով նա աւարտեց իր զեկուցումը. «Նոյն ինքն Պետրոս մեծը,—ասեց նա,—անհրաժեշտ էր համարում գաղթականութիւններ հաստատել և մարդաբնակ դարձնել Ամու-Դարիայի հովիտը։ Պետրոս մեծի այդ միտքը իրագործվում է, գաղթականական գործը սկսված է, նա կը զարգանայ և միջոց կը տայ միջին-ասիական երկիրները Ռուսաստանի ծաղկած նահանգներից մէկը դարձնելու։»

ՆԱՄԱԿ ԻԳԴԻՐԻՑ

Մարտի 1-ին

Ես անցեալ նամակումս գրել էի, որ ուսուցչական խումբը մտադիր է հասարակութեան ցանկութեանը գոհացումն տալ մի ներկայացումով։ Խումբը կատարեց իր խոստումը, իսկ հասարակութիւնն էլ պակաս ոգևորութեամբ չընդունեց։ Փետրվարի 16-ի երեկոյին դպրոցի դահլիճը լի էր բազմութեամբ. բոլոր տոմսակները ծախված էին, շատ ընտանիքներ տեղ չը լինելու պատճառով յետ դարձան, խնդրելով որ ներկայացումը կրկնվի, որ իրանք զրկված չը լինեն։

Խաղացին Պեշիքթաշլեանի «Արշակ Բ.» ողբերգութիւնը և Վ. Մադաթեանի «Մադօի կտակը» վօդեվիլը։ Երևում էր, որ դերակատարները աշխատում էին անկենդան, ստուած ողբերգութեանը կեանք ներշնչել, բայց իզուր։

«Մադօի կտակը» աւելի էր լարում հասարակութեան ուշադրութիւնը, քան «Արշակ Բ.», որովհետև նա առնված է Երևանի ներկայ կեանքից։

Այս երրորդ տարին է ինչ նոյն ուսուցչական խումբը գործում է այստեղ, ամեն տարի միտք է յղանում ներկայացումներ տալու և իրական կեանքից պիէսաներ խաղալու, բայց միշտ էլ խոչընդոտների է հանդիպում վարժուհիների կողմից։ Ի հարկէ, երբ վարժուհիները չեն մասնակցում, խումբը ստիպված է լինում առանց կնոջ դերի պիէսաներ ընտրել, որոնք մի քանի հատ են և պատմական կեանքից։ Իրական կեանքից չը կան այդպիսի պիէսաներ, և չեն էլ կարող լինել, քանի որ առանց ընտանիքի յենարանի, կնոջ՝ կեանք չը կայ։ Զարմանալին այս է, որ այն օրիորդներն ու տիկինները, որոնք չեն համաձայնում Իգդիրում բեմ դուրս գալ, ամենայն ուրախութեամբ խաղում են Երևանում, ուր աւելի բամբասասէր է ժողովուրդը, քան թէ այստեղ։ Բայց ուսուցչական խումբը դեռ իր յոյսը չէ կտրել. նա յոյս ունի, որ եթէ գալ տարի մընալու լինի, տեղացի տիկիններից կը մասնակցեն թատրօնին ու կը խաղան կեանքից առնված պիէսաներ և այն ժամանակ հրճուանքով կը բացականչեմ՝ ահա դրվեց ընտանեկան կեանքի զարգացման և բարելաւութեան առաջին հիմնաքարը։

Փետրվարի 16 և 17-ի երեկոների ներկայացումից գոյացաւ 115 ր. չը հաշւելով ձրի ուղարկած տոմսակները, բայց չորերի և այլ բաների համար ծախս եղաւ 37 ր., ուրեմն զուտ արդիւնք մնացել է 78 ր.։ Եթէ մի ընդհանուր հաշիւ ներկայացնելու լինենք, կերևայ որ այս տարի ուսուցչական խումբը իր սեպհական միջոցներով ձեռք է բերել 180 ր. և յոյս ունի գրականական երեկոներից ստանալ էլի 80 ր., ուրեմն 260 ր., որը մի ուսուցչի ռոճիկ է։ Դահլիճի փոքրութիւնը և հաստատուն բեմ չունենալը արգելում են տարէն մի կամ երկու ներկայացումից աւելի տալ, մանաւանդ որ բեմը կազմելու համար աշխատողներն իրանք ուսուցիչներն են լինում։

Լսում ենք, որ տեղիս ռուս պաշտօնեաները միտք են յղացել Զատկից յետոյ, ուսուցչական խմբի հետ, մի ներկայացում տալ յօգուտ ծխական եկեղեցական դպրոցի։ Այս մի ուրախալի երևոյթ է, որի կատարմանը սպասում ենք։

Բ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Մարտի 7-ին

Երէկ երեկոյեանից սկսեց անձրևը տեղալ և համարեա ամբողջ գիշերը շարունակվելով սարսափելի կերպով, հեղեղ գոյացրեց։ Ցառ-Բօղազի ջուրը երէկվայ օրից սկսած հետզհետէ բարձրանալով, այս գիշեր ողողեց քաղաքը։ Կրպակների մեծ մասը, ոստիկանութեան վարչատունը, բերդի թաղի տների մի մասը՝ ջրի մէջն են։ Կատարվեց ուրեմն այն, ինչ որ գուշակում էինք։ 1887 թ.ի մարտի 25-ի հեղեղի աւերումների տպաւորութիւնը դեռ այնքան թարմ էր, որ կըրպակատէրերի մեծ մասը դատարկեցին խանութները. հեղեղը այս անգամ այնպէս անպատրաստ չը գտաւ կարսեցիներին։ Բայց և այնպէս ահագին վնաս է պատճառում հեղեղը. ապրանքը տեղափոխվելու միջոցին փչանում է, իսկ խանութներում մնացած և ջրից վնասված ապրանքի քանակութիւնը դարձեալ մեծ է։ Բարեբաղդաբար, դեռ տուն կամ խանութ չէ փլած։ Ի հարկէ, այս դեռ «սկիզբն է երկանց». հեղեղը նոր է սկսվել։ Ուսումնարանները փակված են. Նայելով փողոցների միջից փրփրալով ու գոռալով վազող գետակներին, մարդ դժուարանում է հաւատալ, թէ ենթադրված ջրանցքը կը կարողանայ զետեղել իր մէջ այդ ահռելի գետը և դրանով կազատէ ժողովրդին իւրաքանչիւր տարի սարսափահար օրեր և անքուն գիշերներ անցկացնելուց, նիւթական ահագին վնասներ և աւերումներ կրելուց։ Հեղեղի պատճառով առաջին հարկաւորութեան պիտոյքները շատ բարձրացան. շաքարը, որ ծախվում էր փութը քսան կոպէկով, բարձրացաւ մինչև 27 կոպէկ, նոյն համեմատութեամբ և միւս առարկաները։

Այս րոպէիս փլվեց մի տուն, որի մէջ մարդիկ չը կային։ Փչում է սառն քամին, բայց և այնպէս ջուրը հետզհետէ բարձրանում է։ Ցառ-Բօղազի ջուրը այս տարի աւելի շատ է, քան թէ 1887-ի հեղեղի միջոցին։ Կարսի և Ալէքսանդրապօլի մէջ Շահնազարի կամուրջը քանդվել է. հաղորդակցութիւնը ընդհատվել է։ Վաղը գնալու է փօստը, բայց միջոց կը լինի ջրից անցկենալ թէ ոչ,—յայտնի չէ։

Z

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան, մարտի 12-ին

Ձեր լրագրի այս տարվայ № 19-ի մէջ ներքին լուրերի շարքում տպված էր. «Երևանի թեմի մի քանի քաղաքներից մեզ գրում են, որ այդ թեմի առաջնորդի առաջնորդութեամբ, սինօդը վճռել է պահանջել թեմի բոլոր այն ուսուցիչներից, որոնք 150 րուբլուց աւելի ռոճիկ են ստանում, որ ստացած ռոճկի 2% յատկացվի Երևանի թեմական դպրոցին, իսկ 1% թեմի հոգևորականների որբերին և այրիներին։ Մեզ հասած տեղեկութիւններից երևում է, որ շատ տեղերի վարժապետներ մտադրութիւն ունեն դիմելու Երևանի առաջնորդին և խնդրելու, որ վերացվի այդ կարգադրութիւնը»։ Այս մասին դպրանոցի հոգաբարձութիւնը պարտք համարեց իրան և կարևոր յետագայ բացատրութիւնը տալ։ Դպրանոցի գործերից երևում է, որ հոգաբարձութիւնը 1887 թ. յունվարի 23-ի օրագրութեամբ՝ սրբազան Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանի փոխանորդութեան օրով, վճռած է անձամբ ներկայանալ Վ.Ն. Կաթողիկոսին և խնդրել դպրանոցի նիւթականը բարւոքելու համար միջոցներ-աղբիւրներ, որոնց թւում ռոճիկներից % հանելուն վերաբերեալ ոչինչ յիշատակութիւն չը կայ։ Հոգաբարձութիւնը 1887 թ. մայիս 18 յայտարարութեամբ դիմել է Վ.Ն. Կաթողիկոսին և Նորին Վեհափառութիւնը այդ յայտարարութեան վրա նոյն թւի յունիսի 5-ին թ. 315 մակագրած է. «յանձնեմք ի զգուշաւոր տնօրէնութիւն սինօդի Ս. Էջմիածնի»։ Սինօդը յուլիսի 8 թւով 2370 հրամանով տնօրինելով դպրանոցի աղբիւրների մասին, ի թիւս այլոց յիշում է և 2% հանումն ռոճիկներից, այլ ոչ 3%։ Սինօդի այս հրամանի համեմատ կօնսիստօրիան 1888 թ. դեկտեմբերին օրագիր կազմելով կրկնում է սինօդի հրամանի իմաստը դպրանոցի հոգաբարձութեան և տարածում նաև իրեն ենթադրեալ հոգևոր կառավարութիւնների և գործակալների վրա. այս հրամանի մէջ փոխանակ 2% նշանակված է 3%, առաջ բերելով կառավարութեան օրէնքների այն յօդուածները, որոնց վրա հիմնվելով այդպէս է նշանակած։ Աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ սրբազան Սուքիաս եպիսկոպոսը 1887 թ. յունիսի 1-ից արդէն թեմակալի փոխանորդութեան պաշտօնով մուտ է գործել Երևան, իսկ սինօդի հրամանը արձակված է նոյն թւի յուլիսի 8-ին, նաև այսպիսի հրաման արձակելու շարժառիթը—հոգաբարձութեան դիմելը Վ.Ն. Կաթողիկոսին դեռ ևս 1887 թ. մայիսի 18-ին, երբ սրբազան Գէորգ եպիսկոպոսը տակաւին Երևան էր և վերջապէս՝ որ կօնսիստօրիան այդ հրամանն արձակել է հիմնվելով սինօդի հրամանի վրա և համաձայն կառավարութեան օրէնքների, չը գիտենք թէ ո՞ր աղբիւրից քաղելով պ.պ. լրատուները թոյլ են տուել իրանց լրագրի էջերում այդպիսի տեղեկութիւն հաղորդելու սրբազան Սուքիաս եպիսկոպոսի մասին, որը ինչպէս ամենայն ուսուցիչ՝ ուր որ Նորին սրբազնութեան անմիջական իշխանութեան տակ ծառայել է, կը խոստովանի թէ նա ինչ աչքով է նայել ուսուցչի անձնաւորութեան վրա և ինչ սրտով է վերաբերվել դէպի ուսուցչի նիւթական դրութիւնը, որին կենդանի վկայ է այսօրվան թեմական դպրանոցի խումբը, նաև այն հանգամանքին՝ թէ Նորին սրբազնութիւնն ինչ դիրք է բռնել այդ խնդրի նկատմամբ և ինչ պարտք ստանձնել նոյն խնդրի իրագործման (կամ աւելի լաւ է ասել՝ չիրագործման) առիթով։

Ուրեմն թող թոյլ տան պ.պ. լրատուները հրապարակով յայտնելու նրանց՝ որ սրբազան Սուքիաս եպիսկոպոսին այդ բանի առիթ լինելու մասին իրանց հաղորդած լուրը հեռու է ճշմարտութիւնից։ Ճշմարտութիւնը հրապարակ հանելու համար՝ հոգաբարձութիւնը խնդրում է չը

Լիլավայի հայ հասարակութիւնը, ժողով գումարելով դպրոցում, ընդհանուր համաձայնութեամբ և հարիւր տասն և չորս ստորագրութեամբ արձանագրութիւն կազմելով՝ որոշեց իր հոգաբարձութեան միջոցով դիմել ս. եպիսկոպոս Մխիթարեանին՝ խնդրելու նրա անաչառ դատաստանը այս մասին. «Ճանաչել Լիլավայի արդար իրաւունքը Վ.Ն. Շահի կողմից Թաւրիզի հայ հասարակութեան մանուկների ուսման և կրթութեան յատկացեալ իւրաքանչիւր տարի տրւող երկու հարիւր թուման նպաստի մէջ, մի կողմ թողնելով անցեալի մասին Լիլավայի իրաւացի պահանջը։»

Սակայն սրա հետևանքը եղաւ այն, որ Ներսի օրինապահ հոգաբարձուները իրանց նախագահի բերանով յայտնեցին Լիլավայի հասարակութեան՝ «ինչ որ քսան տարի սրբագործված է, մենք չենք կարող սրբապղծել»։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, Լիլավայի դըպրոցներին մրցութեան գործում հաստատ շարունակելու համար դրամը չէր պակասողը, այլ կարեկցութիւնը, որ միշտ պակասում է։ Այսպիսի եսական և անկարեկից մի յարաբերութիւն՝ կարողների կողմից դէպի անկարողները՝ մի զարմանալի և նոր բան չէ՝ մանաւանդ Թաւրիզում, ուր տկարը արհամարհված, անձայն և անպաշտպան, իսկ ուժեղը պատւաւոր, ամենակարող և իրաւունքի տէր է միշտ, որ և կը շարունակի լինել երկար, քանի որ առաջնորդները ազաների առաջ կը լինեն անզօր կամ կամակից։ Կարծում ենք, որ այլ ևս պէտք չէ մնում բացատրելու Ներսի և Դրսի թաղերի մէջ պարբերաբար իւրաքանչիւր տարի կրկնվող անբաւականութիւնների բուն պատճառը։ Մի այսպիսի ոյժի և անսանձ կամայականութեան դէմ ինչ կարող էր անել և Լիլավայի ուսուցչական խումբը, ինչպէս կարող էր շարունակել նա իր սկսած մրցութիւնը բողոքական միսիօնարների դէմ, երբ իր դէմ էր թշնամի «ազաների կօմպանիան։»

Արտաքին նուիրատուութիւնների վրա յոյս դնել չէր կարելի. Լիլավայի 100 թուման իրաւացի պահանջը սրբապղծութիւն էր համարվում, իսկ դպրոցը ունէր պսակադրամից, մոմավաճառումից, ննջեցեալներից և դրա նման բացառիկ դժբաղդութիւններից մի 200 թուման անհաստատ եկամուտ, ուրեմն այդ դպրոցները գոնէ նոյն դիրքի մէջ պահպանելու համար միակ յոյսը թատերական ներկայացումներն էին, բայց այդ էլ որքան վստահելի էին, թող ընթերցողը համբերութիւն ունենայ՝ այդ էլ կերևայ հետևեալ բուն Թաւրիզական իրողութիւնից, որը սակայն շատ կրճատված պիտի ներկայացնենք, համբերութիւնը ի չարը գործ չը դնելու համար։

Ներկայացումներից ստացած արդիւնքը երկու թաղի դպրոցների մէջ հաւասար բաժանելու գըրաւոր պայմանով ուսուցչական խումբը, տեղական թատրօնասէրների մասնակցութեամբ, երկու ամսաչափ չարչարանքից յետոյ, ունեցաւ երկու փայլուն ներկայացում Ներսի թաղի դպրոցի դահլիճում, որի շռայլ ծախսը (գլխաւորապէս բեմ. չորերի համար) 70 թուման հանելով՝ տըւեց զուտ օգուտ մօտ 130 թուման։ Այդ երկու ներկայացումների ժամանակ միմիայն իննսուն թումանաչափ նուէրը եղաւ. Էմիր-Նիզամի կողմից՝ 30 թուման, մաքսապետ Մամադ-Թաղի խանից 25 թուման, Թագաժառանգի փեսայ Նուսրէթ-Դօվլից 5 թ., ռուսաց փոխ-հիւպատոս պ. Պանաֆիդինից 5 ոսկի (12 թ.), արտ. գործոց նախարարի օգնական Սայիդի-Միւլքից 10 թ.—իսկ 120 թուման գոյացաւ վաճառված տոմսակներից։

Լիլավայի երկսեռ դպրոցը իր անձուկ դրութիւնից հանելու նպատակով կազմված թատրօնական խումբը ներկայացումները տալուց յետոյ ցրվեց, սպասելով իր վաստակի արդարացի գործադրութեան։ Խումբը հեռանում է թէ չէ, ինչպէս գիշատիչ թռչուններ յարձակվում են այդ 130 թուման եկամտի վրա Ներսի թաղի երեք ազաները, որ հոգաբարձու անունը ուղիղ ասել չիմանալով, իւրաքանչիւրը հոքեպարծու է անուանում իրան. սկսում են այնքան կոցահարել, որ Լիլավայի բաժին մնում է միայն չոր ոսկորները՝ այն է 18 թուման, որը, անցեալ տարվանից ապառիկ մնացած 20 թուման փողի հետ, բարեհաճում են տալ Լիլավայի հոգաբարձութեան, մին հոգաբարձութեան, որի անդամները, Ներսի հոգաբարձուների պէս երկու ներկայացումներին ոչ 5 մանէթանոց աթոռների վրա են բազմել ձրի, ոչ էլ թատրօնի հաշւին դրած 19 թումանանոց շռայլ սեղանի լիկէօրից, ջինից և շամպանիայից ճաշակել և երեսը տեսել, այլ որի անդամները համեստութեամբ վճարել են իրանց տոմսակների արժէքը, և որոնց յանձնված քառասնաչափ համարեա տկլոր ու բոբիկ երեխաները կրկին միսիօնարներին չը դիմելու համար այդ ներկայացումների արդիւնքով պիտի պահպանվէին։ Այս էլ ձեզ ներկայացումները։

Իսկ եթէ հնարաւոր լինէր պատմել Ներսի թաղի հոքեպարծուների և նրանց նախագահի կողմից Լիլավայի դպրոցների վարչութեան անուան հասցրած անարգանքները, հայհոյութիւնները, երբ սա ներկայացումների հաշիւը տեսնելու ցանկութիւն էր յայտնել.... բայց եթէ հնարաւոր էլ լինէր, ընթերցողին ինչ օգուտ։ Այն էլ բաւական է, որ Թաւրիզի 500 տուն հայ բնակիչներից և 20 տուն օտարազգիներից 510-ը զզուանք յայտնեց նրանց այդ վարմունքը լսելով։ Եւ ուրեմն այսպիսի պարագաներում, ո՞ր ուսուցիչը կը կարողանար երկար շարունակել իր գործունէութիւնը Պարսկաստանում և մին էլ Թաւրիզի պէս այսչափ բարեխիղճ ազաների տարեշրջանում։

Ինչ կասկած ուրեմն, որ այդպիսի դրութեան մէջ դպրոցները աւելի կընկնեն, և կը փակվեն։ Ինչ կասկած ուրեմն որ այդ փչացած, փտած և ապականված մթնոլորտում ոչ մի լաւ գործ աճել չէ կարող....

Յ. Խոջամիրեանց

գլանալ ձեր լրագրի էջերում մի անկիւն շնորհել այս բացատրութեանը։

Անդամ հոգաբարձութեան՝ Կարապետ Դատամեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարկաւոր ենք համարում մի քանի կենսագրական տեղեկութիւններ հաղորդել հանգուցեալ Պետրոս Շանշեանի մասին։ Շանշեան ծնվել է Թիֆլիսում, և պատկանում էր Թիֆլիսում յայտնի մի ընտանիքի, որը կրում էր Խաղնազարեան ազգանունը։ Լազարեան ճեմարանում միջնակարգ ուսում ստանալուց յետոյ նա գնաց Պետերբուրգ և մտաւ համալսարան։ Պետերբուրգից Շանշեան գնաց Փարիզ, և այնտեղ ուսումնասիրեց աստուածաբանութիւն։ Փարիզից Շանշեան կրկին՝ վերադարձաւ Պետերբուրգ, որտեղ մի առժամանակ նա պարապվեց գլխաւորապէս դաստիարակչական գործով, մինչև որ Ներսէս հինգերորդ կաթողիկոսը նրան Թիֆլիս հրաւիրեց, և նրան յանձնեց իր հիմնած Ներսիսեան դպրոցի տեսչի պաշտօնը։ Թիֆլիսում Շանշեան շատ մօտիկ էր Ներսէս կաթողիկոսին և վայելում էր նրա հովանաւորութիւնը։ Բայց երջանկայիշատակ կաթողիկոսի մահից յետոյ, Շանշեան ենթարկվեց խիստ հալածանքների, և չը կարողանալով դիմանալ իր դէմ լարած ինտրիգաններին, թողեց դպրոցը և շուտով կրկին տեղափոխվեց Պետերբուրգ, և երկար ժամանակ մնաց այնտեղ, մինչև որ բացվեց Շուշու թեմական դպրոցը, ուր նա հրաւիրվեց 1862 թւին տեսչի պաշտօնով։ Սակայն Շուշումն էլ Շանշեան երկար չը մնաց։ Նրա թշնամիները սկսեցին տարածել, թէ Շանշեան իբրև կրօնի դասատու, հայոց եկեղեցու դաւանութեան հակառակ մտքեր է տարածում, թէ նա բողոքականութեան յատուկ կրօնական վարդապետութիւն է քարոզում, և այնտեղ հասցրին, որ Շանշեան կանչվեց Էջմիածին, Մատթէոս կաթողիկոսի հրամանով, քննութեան ենթարկվեց և զրկվեց տեսչութիւնից։ Շուշուց Շանշեան տեղափոխվեց Թիֆլիս, ուր առժամանակ դըպրոցական գործին նուիրվելուց յետոյ, նա համարեա բոլորովին թողեց հասարակական գործունէութեան որ և է ասպարէզ, և առանձնանալով Թիֆլիսի մօտ գտնվող իր մի գիւղում, սկսեց վարել միանգամայն առանձնացած կեանք, համարեա բոլորից մոռացված լինելով։ Այդ առանձնութեան մէջ էլ նա հիւանդացաւ գիւղում, գլխաւորապէս իր աղքատ կեցութեան պատճառով, որտեղից Թիֆլիս բերվելով՝ նա մեռաւ՝ 70 տարեկան հասակում։ Հանգուցեալը ունի մի քանի գրաւոր աշխատութիւններ, որոնք գլխաւորապէս կրօնական բովանդակութիւն ունեն։

—

Ինչպէս մեզ գրում են, ԲԱԳՈՒԻ քաղաքային վարչութիւնը նոր է կարգադրել որ թերուս կամ ինքնուս գծագրողները (чертежники), իրաւունք չունենան տների շէնքերի համար պրօէկտներ կազմել։ Դա վաղուց հարկաւոր էր, աւելացնում է թղթակիցը, որպէս զի քաղաքային տները զուրկ չը լինէին ճարտարապետական ճաշակից վերև յիշված ինքնուս և ինքնակոչ ճարտարապետների շնորհով։

—

ԱՐԴԻՆԱՅԻՑ մեզ գրում են, որ Շիրակի նոր գաւառապետից ազգաբնակութիւնը շատ գոհ է։ Պ. Նադէժին ամենքի հետ լաւ է վարվում, ամենքի գանգատները լսում է և նրա դուռը միշտ բաց է ամեն մի այցելուի համար։

—

ԿԱՐՍԻ մեր մշտական թղթակիցը, որը առաջ ստորագրում էր իր թղթակցութիւնները երեք աստղանիշներով, խնդրում է մեզ, որ այսուհետև իր նամակները ստորագրենք ֆրանսիական Z տառով, քանի որ Կարսի մի այլ թղթակցի գրուածները նմանապէս ստորագրվում են երեք աստղանիշներով։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Ինչպէս երևում է, Բագուի վաճառականական ասպարէզը աւելի և աւելի է ընդարձակութիւն ստանում, այնպէս որ այդ հանգամանքը նախատեսնելով, Ռուսաստանի մի քանի ֆիրմաներ վաղօրօք պահեստներ են բացել այստեղ, օրինակ, Թէյավաճառ Պօպօվ եղբայրները, ժամավաճառ Կրեստօվնիկօվներ, մանուֆակտուրային գործարանատէր Մօրօզօվներ, շաքարավաճառ Բրօդսկի, ամերիկական կարէմեքենաների յայտնի գործարանատէր Զինգեր և այլն։ Նորերումս Պրօխօրօվի մանուֆակտուրային ընկերութեան վարչութիւնն էլ յայտարարել է, որ դիտաւորութիւն ունի բաց անել Բագուի մէջ իր պահեստը»։

—

Մարտի 14-ին ֆրանսիական օպէրետային խումբը խաղաց «Բօկաչիօ» օպէրէտը։ Թատրօնը կատարելապէս լի էր և օպէրէտը մեծ աջողութիւն ունեցաւ։ Նա խաղացվեց կատարելապէս ֆրանսիական ձևով, նոյն իսկ տեղ տեղ երաժշտութիւնը փոփոխված էր։ Տիկին Լասալ Բօկաչիօի դերում ապացուցեց, որ տղամարդու դերում նա նոյնքան շնորհալի է, որքան և իր սեռին պատկանող դերերում։ Անզուսպ ծիծաղ էր տիրում հանդիսականների մէջ ներկայացման ժամանակ, մանաւանդ վերջին գործողութեան ժամանակ։

—

Մարտի 15-ին, չորեքշաբթի օր պ. Լասալի և Շարլէի ֆրանսիական խումբը ներկայացրեց Ժօրժ Օնէի «Հանքագործարանատէր» (Le maitre de forges) դրաման։ Մեր քաղաքը հիւր եկած ֆրանսիական խումբը ապացուցեց, որ օպէրէտային խումբն էլ, որի դերակատարները պատկանում են քաղաքակրթական ազգին, կարողանում է շատ աջող կերպով ներկայացնել մի դրամա, որը վերցրած է հասարակութեան բարձր ինտելիգենտ դասակարգի կեանքից և լի է հոգեբանական նուրբ զգացմունքներով։ Եթէ այդ տեսակ խմբի մէջ չը կան էլ կարգից դուրս, բնական արտակարգ տաղանդներ ներկայացնող անհատներ, բայց խաղի ամբողջութիւնը միշտ լաւ է լինում և այդ պատճառով աւելի էլ ազդու և խոր ներգործութիւն է անում հանդիսականների վրա։ Ոչ մի աչքի ընկնող աններդաշնակութիւն չէ նշմարվում այդ տեսակ ներկայացման մէջ և պիէսայի ամբողջութիւնը խոր տպաւորութիւն է գործում։ Միայն այդ տեսակ հաւասար, կանոնաւոր, ներդաշնակ, իրական կեանքին հաւատարիմ, հարթ խաղով բեմը կարողանում է ոչ թէ միայն պիէսայի ամբողջութեամբ տպաւորութիւն գործել հանդիսականի վրա, բայց և հասնել այն նպատակին, որի ձգտելը թատրօնի պարտաւորութիւնն է,—այն է դաստիարակիչ ազդեցութիւն ունենալ բազմութեան վրա։ Խաղացողների դիկցիան գեղեցիկ, բնական, կանոնաւոր էր, մարդկային կրքերը ներկայացվում էին բնական և զգացված կերպով, առանց մազի չափ չափազանցրած լինելու։ Կըրկնում ենք. իւրաքանչիւր խաղացողի վրա երևում էր թէ նա մի կուլտուրական ազգի ներկայացուցիչ է, որը գիտէ խօսել, շարժվել, նստել ու վեր կենալ, գիտէ զգալ ու զգալ տալ, գիտէ բնականապէս ըմբռնել մարդկային կրքերը և հոգեբանական նուրբ զգացմունքները։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ, մարտի 14-ից, մեզ գրում են. «Եղանակները փոփոխական են մեր լեռնային երկրում. մի օրվայ ընթացքում եղանակը տեսակ տեսակ է լինում։ Քանի-մի օր շարունակ անձրևի անչափ տեղալուց, Ներքին-Ախտայում և Երևանից 12 վերստ հեռու գտնվող Սուխօյ-Ֆօնտան գիւղում փլվել են մի քանի տներ։ Վնասի չափը դեռ յայտնի չէ, բայց ասում են որ բաղդաւորապէս վնասը աննշան է եղած։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 6-ին սաստիկ անձրև եկաւ, որը հալեցնելով Աբարանի և Արագածի ձիւների մի մասը, ջրով լցրեց Քասախ գետը, որը դուրս գալով Աշտարակի ձորից, ահագին լայնութեամբ տարածվեց դաշտերում, մեծ վնասներ պատճառելով Ներքին-Այլանլու, Վերին-Այլանլու, Գրամփա, Ջէյվա և Ալիբէգլու գիւղերին։ Մանաւանդ այդ վերջինը մեծ վնասներ կրեց. թէև տեղական ոստիկանութիւնը վրա հասնելով, գիւղացիների օգնութեամբ պատնէշ շինեց, ջրի առաջն առնելու համար, բայց այնուամենայնիւ ջուրը քանդեց մի քանի տներ, ծածկեց այգիներ։ Մարդիկ ազատվեցան և տեղաւորվեցան մօտակայ գիւղերում։ Գիշերը նորից ցուրտ արաւ և ջուրը պակասեց։ Այս տարի Քասախ գետի ջրի բարձրանալը շատ շուտ եղաւ և աւելի մեծ վնասներ տուեց, քան անցեալ տարիները։ Այսօր, մարտի 9-ին, Արագածի ղարիվայրները դեռ ձիւնով են ծածկված, իսկ Աբարանի 30 գիւղերը դեռ ևս $1^1/_2$ արշին խորութիւն ունեցող ձիւնի տակ են գտնվում։»

—

Վաղը, կիրակի օր, մարտի 19-ին, առաւօտեան 10 ժամին, կայանալու է ԹԻՖԼԻՍԻ փոխադարձ կրէդիտի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը, ընկերութեան նոր դիրէկտոր ընտրելու համար։ Ժողովը կայանալու է Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում, Մուխրանսկու տանը, Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա։

—

Թիֆլիսի քաղաքային դուման ընտրել է մի առողջապահական յանձնաժողով, որի պարտաւորութիւնը պիտի լինի մշակել մեր քաղաքի առողջապահական դրութիւնը լաւացնելու հարցը։ Յանձնաժողովը արդէն սկսել է իր պարապմունքները, և ցանկալի է, որ նրա մշակած ծրագիրները մեռած տառեր չը մնան, ինչպէս սովորաբար եղել է մինչև այժմ, այլ գործադրութիւն գտնեն, մանաւանդ որ մեր քաղաքը առողջական կողմից ամենաողորմելի դրութեան մէջ է գտնվում, և վրա հասնող չոր եղանակը բազմատեսակ հիւանդութիւններ է խոստանում Թիֆլիսի կեղտոտ տներին և թաղերին։

—

Մեծ պասի սկզբից արդէն մեզ շատերը դիմում են տրտունջ յայտնելով, թէ ինչու Թիֆլիսի եկեղեցիներում քարոզներ չեն տրվում, թէ ինչու գէթ շաբաթը մի անգամ քահանաները փոքր ի շատէ խելացի քարոզներ չեն տալիս, թէ ինչու վերջապէս ոչոք չէ մտածում մեծ պասի ընթացքում եկեղեցիներում հաւաքվող բազմաթիւ ժողովրդին մի փոքր մտաւոր սնունդ տալու կենդանի խօսքի միջոցով և այլն և այլն։ Հասարակութեան այդ տրտունջը անկասկած շատ արդարացի է, բայց զարմանալի է, որ այդ նոյն հասարակութիւնը այնքան միամիտ է, որ սպասում է այնպիսիներից, որոնցից ոչինչ չէ կարելի սպասել։ Այո, շատ միամիտ է հասարակութիւնը....

—

Թիւրքիայի Տրապիզոն քաղաքից մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութիւններից երևում է, որ առհասարակ փոստային յարաբերութիւնները և ճանապարհները այնտեղ շատ անկանոն և վատ դըրութեան մէջ են։ Վան, Մուշ, Խարբերդ, Դիարբէքիր և ուրիշ քաղաքներ ուղարկվող նամակները և մանաւանդ լրագիրները համարեա բոլորովին տեղ չեն հասնում, և եթէ դրանց մի աննշան մասն էլ տեղ է հասնում, այն էլ ամիսներ անցնելուց յետոյ։ Այդ պատճառով երկրի ներսը բընակվող ժողովրդի նոյն իսկ գրագէտ մասը ոչինչ տեղեկութիւն չունի այն մասին, թէ ինչ է կատարվում և ինչ է լինում դուրսը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թէ Փարիզում և թէ ամբողջ Ֆրանսիայում ներկայումս հասարակաց ուշադրութեան գլխաւոր նիւթը երկու բան է,—մէկը այն է, որ թոյլ է տրված Օմալեան դքսին Ֆրանսիա վերադառնալ, իսկ միւսը՝ «Հայրենասէրների միութիւն» ընկերութեան հալածելը։

Այդ երկու դէպքերը մէկը միւսին կատարելապէս հակառակ բնաւորութիւն ունեն, և մինչև անգամ տարբեր հետևանք կարող են ունենալ հանրապետութեան համար, թէև այժմեան մինիստրութիւնը իր այդ երկու կարգադրութեամբ միայն մի գլխաւոր նպատակ է ունեցել աչքի առաջ, այն է հանրապետութեան թշնամիներին զինաթափ անել։

Օմալեան դքսի վերադարձը, ինչպէս երևում է Փարիզից եկած տեղեկութիւններից, ոչ թէ միայն վտանգ չէ սպառնում հանրապետութեանը, այլ, ընդհակառակն, բաւական օգուտ է նրա համար, քանի որ այդ դուքսը իր միապետական ձգտումներով հանդերձ, կատաղի թշնամի է Բուլանժէի և բուլանժականութեան։ Բայց այդ չէ միայն։ Ուշադրութեան արժանի է և այն հանգամանքը, որ աքսորված դքսի վերադարձը թոյլատրելով, հանրապետական կառավարութիւնը զգալի կերպով բարձրացրեց իր վարկը, ապացոյց տալով թէ ինքը ոչինչ երկիւղ չունի այս կամ այն դքսի մտադրութիւնից, և որ հանրապետական կառավարութիւնը ուզում է բարձր պահած լինել ազատութեան դրօշակը, առանց հալածելու տարբեր համոզմունքի մարդկանց։

Սակայն այդպիսի տպաւորութիւն չէ թողել հանրապետական կառավարութեան այն կարգադրութիւնը, որով «Հայրենասէրների միութիւն» ընկերութեան անդամները հալածվում, ձերբակալվում և դատի են ենթարկվում։ Ֆրանսիական մամուլի և հասարակաց կարծիքի մի նշանաւոր մասը հակառակ են կառավարութեան այդ ուղղութեան և պարզապէս մեղադրում են նրան բռնութեան մէջ։ Կառավարութիւնը իրան արդարացնում է նրանով, որ երբեմն Ֆրանսիայում գոյութիւն են ունեցել օրէնքներ, որոնք թոյլ են տալիս սահմանափակել և նոյն իսկ հալածել հանրապետութեան հակառակ գործողներին։ Դրանով, ի հարկէ, հանրապետական կառավարութիւնը աւելի վայր գցեց իր նշանակութիւնը, քանի որ արդարացնել կառավարութեան այդ վարմունքը միայն նրանով, որ երբեմն եղել են այդ տեսակ օրէնքներ,—բոլորովին չէ կարելի։ Հանրապետական կառավարութիւնը այդպիսի հալածանքի և խստութիւնների օրինակ չը պէտք է տար,—ահա թէ ինչ են ասում նոյն իսկ հանրապետութեան բարեկամները, որոնք և համոզված են, որ այդ տեսակ ուղղութիւնը աւելի վնաս, քան թէ օգուտ կը բերի հանրապետութեանը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վերջին օրերում Պեշտը, ինչպէս երևում է ստացված տեղեկութիւններից, մի կատարելապէս աներևակայելի տեսարան էր ներկայացնում։ Փողոցներում կռիւները և արիւնհեղութիւնները սովորական են դարձել. զօրքին հրամայված էր հրացան արձակել հարկաւոր ժամանակը. ծնողներին պատուիրած էր իրանց երեխաներին փողոց դուրս չը թողնել, որպէս զի նրանք այդ կռիւների ժամանակ չը վնասվէին։ Քաղաքը համարեա ամբողջապէս ոտի վրա է։ Լուր կայ, որ կառավարութիւնը վճռել է ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել։

—Տարօրինակ լուր են հաղորդում Բերլինից. յայտնի է, որ անցեալ տարի իշխան Բիսմարկի ցանկութեամբ, Պրուսիայից դուրս ուղարկվեցան ռուսահպատակ և աւստրիահպատակ լեհ բանւորները, որոնք իբրև թէ ապրելով Պրուսիայում, լեհականութիւն էին տարածում։ Ռուս և լեհ բանւորների հեռանալով՝ այնտեղ բանւորները շատ քչացան և կալուածատէրերը բաւական նեղ դրութեան մէջ ընկան։ Նորերս գիւղատնտեսական մի ընկերութեան մէջ այդ առիթով տեղի ունեցած վիճաբանութիւնների ժամանակ պարզվեց, որ կառավարութիւնը ուզում է բերել տալ չինացի բանւորներ, որոնք քաղաքական տեսակէտից վնասակար չը լինելով հանդերձ, շատ էժան գնով կը բանեն գերմանացի կալուածատէրերի համար։

—Այս օրերս գերմանական րէյխստագի անդամ, Էլզաս-Լօթարինգիայի ներկայացուցիչ Անտուան հրաժարվեց րէյխստագի անդամակցութիւնից։ Դրա պատճառն այն է, որ գերմանական կառավարութիւնը անդադար հալածում էր Անտուանին, հետևում էր նրա իւրաքանչիւր քայլափոխին և մինչև անգամ հանգիստ չէր թողնում նրա բոլոր բարեկամներին։ Այդ բոլորին վերջ տալու համար Անտուան ինքը հրաժարվեց րէյխստագի անդամ լինելուց, վճռեց թողնել Գերմանիան և բնակութիւն հաստատել Ֆրանսիայում։

—Յայտնի է, որ Բուլանժէ մինչև այժմ ահագին գումարներ է ծախսել իր ագիտացիայի համար։ Ոչոք չէր կարողանում ճշդութեամբ իմանալ թէ որտեղից են գալիս այդ ահագին գումարները և ովքեր են այդ փողերը մատակարարում յիշեալ գեներալին ու նրա կուսակցութեանը։ Փարիզում կատարված վերջին խուզարկութիւններից այդ գաղտնիքը բաւական պարզվեց, և երևաց, որ այդ փողերի մի մասը տալիս են եղել անգլիացի բանկիրները, որոնց Փարիզի կոմսը կարողացել է համոզել այդ բանն անելու, իսկ միւս մասը տալիս են եղել Ֆրանսիայում ապրող հարուստ օտարերկրացիները։ Հանրապետական կառավարութիւնը զգուշացրեց այդ տեսակ օտարերկրացիներին, սպառնալով, որ եթէ նրանք կը շարունակեն փող մատակարարել Բուլանժէին, կը հեռացվեն պետութեան սահմաններից։

—Բերլինից հեռագրում են «Новости» լրագրին, որ Պրուսիայում կը գործադրվի բացառական օրէնք, որով կը սահմանափակվի մամուլի ազատութիւնը։

—Պեշտում շարունակվում են փողոցային անկարգութիւնները։ Մարտի 9-ին նորից կայանա-

տարված են մօտ 200 մարդ, որոնց մեծ մասը պատկանում են արհեստաւոր և բանւոր դասակարգին։ Նրանցից 28 հոգի նոյն երեկոյ կրկին ազատված են։

—Ֆրանց-Յօսէփ կայսրը թողնում է Պեշտ քաղաքը և տեղափոխվում է Վիէննա։ Ասում են որ ունգարական մինիստր-նախագահ Կօլօման Տիսսա հրաժարական կը տայ իր պաշտօնից և ապա կրկին կընդունի նոր մինիստրութիւն կազմելու յանձնարարութիւնը։

— ‹Journal de Genève› լրագիրը հաղորդում է, որ Ցիւրիխի Բազմարուեստեան դպրոցի ռուս ուսանողներից 12 հոգի հեռացրած են դպրոցի խորհրդի վճռով՝ յիշեալ դպրոցի կառավարչին խօսքով վիրաւորելու համար։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրագնտիս վրա այժմ գոյութիւն ունեցող լեզուների թիւն է 3,064, իսկ կրօնների թիւը հասնում է հազարի։ Տղամարդկանց թիւը մօտաւորապէս հաւասար է կանանց թւին։ Կեանքի միջին հասակը 33 տարեկանն է։ Ամբողջ մարդկութեան քառորդ մասը մեռնում է դեռ 17 տարեկանի չը հասած։ Հազար մարդուց միայն մէկն է հասնում հարիւր տարեկան հասակի, և միայն վեցը—65 տարեկան հասակի։ Իւրաքանչիւր օր երկրագնտի վրա մեռնում է մօտ 96,489 մարդ, իւրաքանչիւր ժամ—4,020 մարդ, իւրաքանչիւր րոպէ—67, և ամեն մի վայրկեանում մի մարդ։ Իւրաքանչիւր օր երկրագնտի վրա ծնվում է 100,800 մարդ, իւրաքանչիւր ժամ—4,200, իւրաքանչիւր րոպէ—70։

* * *

Հռոմի պապի բիւջետով մուտքը հաշւում է $12^1/_2$ միլիօն, իսկ ծախսը $8^1/_2$ միլիօն։

* * *

Բուխարեստից գրում են, որ Ռումինիայի Մանգալա քաղաքում մի տիկին, Լանէսկօ ազգանունով, քաղաքագլուխ ընտրվեց։ Ներքին գործերի մինիստրը չը հաստատեց այդ ընտրութիւնը, և այդ պատճառով տիկին Լանէսկօ բողոք ներկայացրեց թագաւորին։ Վերջին ընտրութիւնների ժամանակ տիկին Լանէսկօ սօցիալ կուսակցութեան կանդիդատ էր և յայտնի էր իր ազատամիտ գաղափարներով։

* * *

Կ. Պօլսի լրագիրները ողևորութեամբ են խօսում մի հ ա յ ա զ գ ի ձեռնածուի մասին, որի անունն է Սէն-Ժէրմէն։ Այդ հայազգի Սէն-Ժէրմէնի մասին (հայերը իրանց անունները օտարացնելու մէջ շատ քաջ են) ‹Արևելք› լրագիրը գրում է հետևեալը. ‹Պ. Սէն-Ժէրմէն, հայազգի ծանօթ ձեռնածուն, որ վերջերս արուեստագիտական պտոյտի մը ձեռնարկած էր Եւրոպա, վերադարձած է ի Պօլիս։ Ճարտար արուեստագէտն իւր ուղևորութեան մէջ այցելած է Աթէնք, Նափօլի, Ճէնովա և այլ քաղաքներ, ուր անհուն աջողութիւն ունեցած և տեղական մամլոյն ջերմ շնորհաւորութեանց արժանացած է։ Ի վերջոյ փարիզ գնացած է պ. Սէն-Ժէրմէն, ուր արուեստագիտական բազմաթիւ գործիներ, մեքենաներ և անօթներ յանձնարարելով վերադարձած է մեզ մօտ, ուր իւր կատարելագործեալ արուեսին ապացոյցներ տալու առիթներ չը պիտի պակսին անշուշտ›։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՉԱՐՋՈՒ, 16 մարտի։ Այսօր ‹Царь› նաւով ուղևորվեցան դէպի Կարկի Թուրքեստանի գեներալ-նահանգապետ և Բուխարայի քաղաքական գործակալ Չարիկօվ։ Գեներալ Րօզէնբախին ուղեկցում է Բուխարայի էմիրի ներկայացուցիչ Թուրսուն-Խօջա-Սադարը, որը Բուխարայում ամենաբարձր դիրք ունեցողն է։ Մարտի 13-ին տուած ճաշին գեներալ Րօզէնբախ յայտնեց Չարջույի բէգին և գեներալի մօտ եղած բուխարական դեսպանութեան, որ Թագաւոր Կայսրը շնորհել է Բուխարայի էմիրին սպիտակ-արծւի ադամանդեայ նշանշանը, իսկ Պետերբուրգում գտնվող բուխարական դեսպանութեանը նշանշաններ։ Այդ լուրը բուխարական աստիճանաւորների կողմից ընդունվեց արտասովոր ուրախութեամբ։

ԼՕՆԴՕՆ, 16 մարտի։ Պարլամենտական յայտնի գործիչ Ջօն Բրայտ վախճանվեց. նա երբեմն Գլադստօնի մինիստրութեան մէջ վարում էր Լանկաստերի դքսութեան կանցլերի պաշտօնը։

ԱՍԽԱԲԱԴ, 17 մարտի։ Խոշոր կալուածատէր Բաբօշկօի անցեալ տարի սկսած աշխատանքները Ասխաբադից 8 վերստ հեռաւորութեան վրա ոռոգումն սկսելու վերաբերմամբ աջողութեամբ պսակվեցան։ Հնարաւոր է համարվում ոռոգել հարիւր դեսեատինից աւելի տեղ։ Սկսված են խաղողի և ծխախոտի պլանտացիաները։ Փորձնական ծխախոտային պլանտացիաների վրա կը ցանվեն Հավանայի և Թիւրքաց ծխախոտի սերմերը։

ԴԱՐՄՇՏԱՏ, 17 մարտի։ Մեծ դուքսը թոյլատրեց Բատենբերգեան Ալէքսանդր պրինցին կոմս Գարտէնաու անուանվել։

ՎԻԷՆՆԱ, 17 մարտի։ Կաչառում արինահեղ ցոյցեր եղան զինուորական օրէնքի դէմ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ԹԷԼԱՒ. Ուսուցիչ Բաղդասարեանին. Մենք մեր պարտաւորութիւնը կը համարէինք տպագրել ձեր նամակը, որով դուք ուզում էք ձեզ պաշտպանել զանազան յարձակմունքների դէմ։ Սակայն այն ձևով, ինչ ձևով գրված է ձեր պատասխանը, նրան տպագրել չենք կարող։ Պատասխանեցէք միայն դպրոցական նշանակութիւն ունեցող կէտերին, մի կողմ թողէք մասնաւոր խնդիրները; հերքեցէք այն, ինչ որ սուտ է, գրեցէք կարճ, և այդ դէպքում ձեր պատասխանը անպատճառ կը տպագրվի առանց ուշացնելու։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԻՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—10—11 ժ. վիրաբուժական, (և ատամնացաւի), սիֆիլիսի և աչքի ց. բացի կիրակի։

ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_4$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի։

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5—$6^1/_2$ ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոթերապիա)։

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ ժամ.

Հիւանդանոցումն է մանկաբարձուհիք Մօղեր և Երեանցեան։

Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ

Ֆրանսիայի դեղին և սպիտակ շերամի ամենալաւ ցեղից պատրաստած ունեմ Պաստէօրի մեթօդով։ Ֆունտը 60 րուբլի, 5 մսխալը՝ 3 րուբլի 50 կոպ., ճանապարհածախսով։

Հասցէն՝ Туапсе, Черноморскій округъ, Зарваринская Сельско-Хозяйственная школа, Леону Степанянцу. 12—15

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ընդունում է հիւանդներին, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև $11^1/_2$, իսկ երեկոյեան 6—7, Գանօվսկայա փողոց, տուն Թամամշեվի № 26. 1—3 (շ. հ.)

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

(Պիանինօ)

Ամերիկական տեսակի, վարձով են տրվում և ծախվում են գործարանական գնով, կօպի դաշնամուրի գործարանում, Միքայէլեան փողոց, № 132. 2—5

ВЫГОДНОЕ ПРЕДЛОЖЕНІЕ!

На выставкѣ въ Парижѣ открывается большой ресторанъ, гдѣ желательно имѣть кавказскія вина. А потому предлагаю кавказскимъ винопромышленникамъ послать почтою для пробы свои вина съ назначенными цѣнами.

Basile Schutz. 4 Citê d'Antin.
France. PARIS. 3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԻԱԹՆԵՐԻ“

Հինգերորդ գիրքը։

Վաճառվում է Թիֆլիսի հայ գրավաճառանոցներում։ Գինն է 50 կոպ.

Շուտով մամուլի տակ կը մտնի մեր ժողովածուի 7-րդ գիրքը։ Գաւառական ուսուցիչներից և առհասարակ ձեռնհաս անձանց խնդրում ենք ուղարկել մեզ հետևեալ նիւթերը.—հեքիաթներ, ժողովրդական երգեր, աղօթքներ, առածներ, հանելուկներ, անէծքներ, օրհնութիւններ, երդումներ, սրախօսութիւններ, փաղաքշական խօսքեր, ջան-գիւլումներ, մանկական խաղեր, և այլն։ Նաև գաւառական բառեր, ոճեր և դարձուածներ։ Ամեն տեսակ աւանդութիւն պէտք է գրել բուն տեղական բարբառով (դժուարիմաց բառերի բացատրութեամբ)։ Մեզ բաւականաչափ նիւթ ուղարկողը կը ստանայ մեր հրատարակած գրքերից մի մի օրինակ։ Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Т. Навасардянцъ, редакція журн. ‹Мурчъ›։ 3—4 (շ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ-ՀԱՅԵՐԷՆ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԳԻՐՔ

Աշխատասիրեց Հ. Աւետիք վ. Կցլաեան, Վիէննա, 1889, Մխիթարեան տպարան

Նոյն գերմաներէն-հայերէն (աշխարհաբար) բառագիրքն (104 թերթ=1667 երես) ունի սկիզբն համառօտ գերմաներէն քերականութիւն. կը բովանդակէ գերմաներէն լեզուի ամեն գործածական գիտնական և ընտանեկան բառերն ու բացատրութիւններն, բառերու ասութիւններն ու առումներն, և այլն։ Տպված է ազնիւ թղթի վրա, թղթակազմ կամ կիսալաթի արժէքն է 10 րուբլի, կիսակաշիի 11 րուբլի, ճանապարհի ծախքը 80 կոպէկ գնողին վրա է։ Շատ օրինակ գնողին քանակութեան համեմատ զիջում կը լինի։ Ցանկացողները կարող են ստանալ՝ գինն ու ճանապարհի ծախսը ուղարկելով հետևեալ հասցէին. Въ Вѣну. (Австрія) Mechitharisten-Congregation Wien Mechitharistengasse 4. 3—5

ГОДЪ Объ изданіи въ 1889 году XXVI

ИЛЛЮСТРИРОВАННАГО ЖУРНАЛА

СЕМЕЙНЫЕ ВЕЧЕРА.

Журналъ этотъ состоитъ подъ Высочайшимъ покровительствомъ ГОСУДАРЫНИ ИМПЕРАТРИЦЫ МАРІИ ѲЕОДОРОВНЫ. Рекомендованъ Ученымъ Комитетомъ Министерства Народнаго Просвѣщенія—для гимназій, уѣздныхъ училищъ, городскихъ и народныхъ школъ. Состоящимъ при IV отд. Собств. ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Канцеляріи Учебнымъ Комитетомъ—для чтенія воспитанницамъ женск. учебн. заведеній Императрицы Маріи. Духовно-Учебнымъ Управленіемъ рекомендованъ начальствамъ духовныхъ семинарій и училищъ и Главнымъ Управленіемъ военно-учебныхъ заведеній рекомендованъ для библіотекъ, военныхъ гимназій и прогимназій, какъ изданіе, представляющее обильный матеріалъ для выбора статей, пригодныхъ для чтенія воспитанниковъ.

Годовое изданіе ‹Семейныхъ Вечеровъ› состоитъ изъ 24-хъ книгъ, составленныхъ по слѣдующей программѣ: 1) Стихотворенія, повѣсти и разсказы, какъ русскихъ, такъ и иностранныхъ писателей. 2) Біографіи замѣчательныхъ людей. 3) Очерки народныхъ обычаевъ, преданіи разныхъ странъ. Картины частной жизни въ разныя эпохи. 4) Путешествія. 5) Статьи по части исторіи, отечественной и всеобщей. 6) Статьи по естественнымъ наукамъ. 7) Разборы замѣчательныхъ сочиненій. 8) Извѣстія о замѣчательныхъ открытіяхъ, изобрѣтеніяхъ и наблюденіяхъ.

Статьи будутъ тщательно распредѣляться такимъ образомъ, чтобы первый отдѣлъ изданія, состоящій изъ 12 книгъ, украшенныхъ картинами, распадался на двѣ половины, изъ которыхъ первая составила бы вполнѣ пригодное чтеніе для дѣтей отъ 8-ми до 14-ти лѣтъ, а вторая—для дѣтей отъ 5-ти до 8-ми лѣтъ. Другой-же отдѣлъ заключалъ-бы въ себѣ по преимуществу статьи, приспособленныя для семейнаго чтенія, такъ чтобы всѣ члены семьи нашли въ этомъ отдѣлѣ вещи, которыя прочлись бы съ одинаковымъ интересомъ и пользою.

Къ отдѣлу для Семейнаго чтенія будутъ разсылаться приложенія рисунковъ новѣйшихъ рукодѣлій, а къ отдѣлу для дѣтей—рисунки техническихъ искуствъ и различныя игры и занятія, а также награды подписчикамъ, приславшимъ опредѣленное редакціей количество задачъ и рѣшеній. Кромѣ того, всѣмъ подписчикамъ на оба отдѣла ‹Семейныхъ Вечеровъ› будетъ разослана премія.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

	Безъ доставки:	съ доставкой:
Полный журналъ (24 книжки)	10 р.	11 р. — ›
Отдѣлъ для дѣтей (12 ынижекъ)	5 ›	5 › 50 ›
› › семейнаго чтенія и юношества (12 кникъ)	5 ›	5 › 50 ›

Для всѣхъ учебныхъ заведеній, подписавшихся на полный журналъ и обращающихся прямо въ редакцію, уступается 1 руб. Для земскихъ школъ, подписавшихся не менѣе, какъ на 25 полныхъ экземпляровъ, уступается 2 руб. Разсрочка допускается: для лицъ. служащихъ въ казен. учрежденіяхъ—за ручательствомъ гг. казначеевъ; для воспитательныхъ и учебныхъ заведеній—за ручателъствомъ ихъ начальствъ. А для прочихъ подписчиковъ—по соглашенію съ редакціей. Разсрочка допускается по третямъ не иначе, какъ по соглашенію съ редакціей.

Подписка принимается: Въ редакціи журнала ‹Семейные Вечера›—С.-Петербургъ, Невскій пр., домъ № 75—2, кварт. № 25 и въ конторѣ редакціи: типо-литографія Э. Е. Арнгольда, Литейная 59.

4—4

Редакторъ-Издательница С. С. Каширева.

Дозволено цензурою, Тифлисъ 17 Марта 1889 г.

Типографія Канцеляріи Главноуч. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.